

quasi contractus, quem delinquens in actu delinquendi facere dicitur cum iustitia, seu lege, ita eius poenis se subiiciendo: Ac etiam quia mortis violenta exceptorio introduca est ad tollendum omne vortum captandæ mortis, atque ut ita tollatur occasio, non debitor ex cupiditate lucri infidetur vitæ creditoris, vel socii, quæ ratio in hac specie mortis cæsat.

26 Tertio, frequenter disputavi, seu ab aliis disputatum vidi. An facta per creditorem cessione societatis alteri, illa vacat, seu dissolvatur per mortem cedentis, vel cessionarii, & verius est, atque ita decisum attendi debere personam cedentis, cum quo contractus est substantiatus, nisi accedat formalis novatio cum ipso officiali per quandam implicitam renovationem societatis, ac mutationem periculi vitæ. Ad instar eorum quæ habemus in iure in materia usufructus, qui per usufructuarium altercedatur de consensu proprietarii, ita, & taliter quod mutata censetur persona. g

27 Quarto, An societas contrahi possit per officialem, seu titularum super officio, cuius alter legitimo & valido decreto sit reservatarius, vel potius ad istam id pertineat, & iuxta hanc secundam partem alius substitui, ac est probabilis, quia si hæc societas contrahitur super emolumentis, idcirco id pertinet ad eum, qui ex legitimo decreto est illorum dominus. h

28 Quinto, Cum certum sit iuxta literalem dispositionem dictarum Apostolicarum Constitutionum, non substitui societas ultra officii valorem, si casus præbeat plures societates super eo contrahi, quatum singule talem valorem non excedunt, longe tamen illum excedunt simul junctæ, dubitari constitit, an omnes subsistantur, vel quæ. Et in hoc germana distinctio est, quod aut omnes societates contractæ sunt per eandem personam dantem pecuniam pluribus, ac diversis bonam fidem recognoscensibus, & tunc omnes illæ quæ excedunt valorem, remanent invalidæ, cum ipse creditor sciat officii incapacitatem, dum societates substantiantur, atque iniuri dicitur cum officiali, argue ita determinavit Rota, licet scribentes pro creditore non acquiescerent ex motivo usus contrarii, qui etiam probatus non est attendendus ut potest redolens potius abusus, & corruptelam, dum cessante officii subiecto necessario, ita remanet mutuum usufructum sub nomine societatis palliatum. i

Aut societates super eodem officio initæ sunt per diversas personas cum eodem officiali, itaut singule distinctæ, ac de se considerate non excedant, & tunc intrat eadem distinctio, quam passim habemus in materia censuum impositorum super fundo alieno, vel incapaci, quod scilicet, aut creditor de tempore impositionis id sciivit, aut ignoravit; Si sciivit, tamen remanet invalidus, & nulli fructus prætendi possunt, si verò ignoravit, argue bona fide sequutus est fidem officialis explicitè, vel implicitè supponente officium capax, & tunc non potest substitui societas tanquam societas ex defectu subiecti, ut de censu dicitur, sed bene actus habetur per valido in odium ita mala fide contrahentis, atque creditori bonæ fidei debentur fructus tanquam damna, & interesse. Remanent solum aliqua difficultate, ex tempore quo id ad creditoris notitiam devenit, in quo Rota variavit in censibus.

29 Sexto, Si contrahitur societas super pluribus officialis cum pacto, ut illa super omnibus, & singulis contracta censetur, itaut uno vacante remaneat super aliis, quæ sunt totius societatis capacia, scio disputatum in Rota. An id substituitur, vel potius non obstante conventionie societatis dissolvatur per mortem unius officialis quoad omnes, ut est de regulari natura societatis, & quantum mihi supponitur, dubium pluries in Rota propositum ob ambiguitatem non fuit resolutum neque ulteriozem progressum habuit, forsitan causa per concordiam finem accepit, memoria tamen non suggerit partes, neque desuper meum iudicium proferre possum, cum mihi desiderit occasio talem punctum disputandi.

30 Septimo, Quandoque disputatum fuit, an officiali, vel recognitore bonæ fidei restitente socio creditori partem pecuniæ in societatem acceptæ, ista dissolvatur in totum, vel potius firma remaneat, ac perseveret pro rata non soluta; Et cessantibus administris voluntatis recedendi in totum, decisum fuit per Rotam, societatem substitui pro rata, quæ remanet debenda, ex ea ratione quod agitur de materia dividua, in qua tantam affert utilitatem totum respectu totius, quantum pars respectu partis, multo verò magis, ubi talis perseverantis voluntatis indicia concurrerent, illud præsertim solutionis fructuum. l

Octavo, Vidi dubitatum, an in huiusmodi societate contrahenda requiratur pecunia numerata, vel illa fieri possit cum meritis, seu aliis bonis ita valutaris, vel cum alterius societatis fructibus decursis, & non soluris, atque de stricto iure probabilior visa est affirmativa, cum circa fructus, isti non dicantur accessiones usufructus, unde intraret superlatio, seu anathocismus, sed fides species fructuum censuum, vel cambiorum, in quibus cessante quoad census obstaculo Bullæ Pii V. id non prohibetur. m

Idemque quoad creditum ex alia causa, dum solum in censibus per dictam Bullam ita cautum est. Satis tamen circumspèctè in hoc procedendum est ex eadem ratione, ob quam in censibus ita cautum fuit, & præsertim ob fraudes, ne tales contractus inaneant cum stocchis, & civantibus, vel cum pecunia debita ex causa ludi, aut ex alia illicita, vel turpi causa.

32 Nonò, Disputavi pluries in materia renovationis, an illa post jam didictam societatem fieri possit per unum socium altero absente, cuius expressa ratificatio non accedat, sed illa desumatur tacite ex conjecturis, & adminiculis, atque decisum fuit per Rotam requiri acceptationem expressam, non autem sufficere tacitam, vel præsumptam. n

33 Decimò, Disputavi, an fidejussor ejus qui recognovit bonam fidem pulsatus a creditore ad restituendam acceptam pecuniam, possit inficio principali debitore societatem renovare, seu aliam in ejusdamm contrahere, ut ita se eximat à molestiis, & fuit decisum affirmativè. o

Undecimò, An societas contracta cum defuncto, ex quo plures fuerunt superstitis hæredes, renovari possit cum uno, vel aliquibus, aliis ignatis, & ex facti qualitate scio resolutum affirmativè. p

34 Duodecimò, An expresse per didictam, vel tacite per mortem, seu alium casum dissoluta societate, ac non restituta pecunia, debeantur fructus, vel damna & interesse loco fructuum ad eandem rationem; Et tunc, aut agitur de illa societate, quam supra dixi obliquam, quia nempe officialis fiducialiter accomodet officium, & societatem contrahat ad commodum, vel incommodum tertii recipientis pecuniam, ac recognoscens bonam fidem, & certum videatur nihil deberi nisi concurrentibus mora, & aliis debitis requisitis lucri cessantis, vel damni emergentis: Aut verò de societate propria, & directæ inita cum officiali cum pecunia sibi directè data ad emendum officium, & tunc tam ex quadam declaratione Papæ in plena Signatura Gratiæ, quam ex quadam aequitate, aliique probabilibus rationibus, ego alius dixi, quod idem fructus debeantur tanquam damna & interesse, licet durum sit deberi ad eandem rigorosam rationem, dum cessat periculum. q

35 Ista pronuntio ita currenti calamo suggerit memoria, quæ pro aliqui informatione viri non forensis ad curiositatem requiritis sufficere videntur: Reliqua verò ubi occasio exigeret, exequiti possent à supra insinuatæ Authoribus de materia agentibus, ac etiam ex Rota decisibus, in quibus materia frequenter tractata cernitur. r

36 Illud etiam subiungendo, quod licet creditor post dissolutionem societatem fructus exigere non valeat; Attamen datur etiam casus, in quo illos exactos, & consumptos restituere, vel imputare non tenetur, quod scilicet debitor sciens finem esse societatem sponte solvit fructus creditori ignoro bona fide credenti eam durare, & qui in eodem bona fidei statu illos consumpsit, atque ita decimum fuisse in Signatura gratiæ. Et merito quidem ex rationibus in summi ponderatis circa excessivam solutionem cambiorum in sua materia, ac etiam circa solutionem fructuum recompensativorum in materia usuraria. s

- a Rotas decif. 64. Burati. & add. decif. 674. Ottob. decif. 131. & habetur supra, dif. 2. 3. 4.
- b in Romana Societatis officii 13. Martii 1648. coram Bichio, qua reputatur in materia magistratibus.
- c ut apud Duzozers. decif. 742.
- d Apud Ottobon. dista decif. 131. in fin.
- e Ut sup. hoc tit. dif. 1.
- f Rot. apud Zach. hoc tract. decif. 54. Estracan. cod. tract. cap. 29. & habetur actum in Melpitien. pensionis sub tit. de pensionibus.
- g Ut sup. hoc tit. dif. 6.
- h ut sup. dif. 8.
- i Rot. in Romana societatis off. 20. Junii 1664. Ninot. & 9. Decembris 1665. Bourlemont. ubi concordantes.
- l Ut apud Merlinum decif. 69. repetit. decif. 454. part. 4. repetit. tom. 2.

m Sup.

- m Sup. dif. 10.
- n Ut sup. dif. 9.
- o Ut supra, dif. 5.
- p Ut supra, dif. 4.
- q Ut supra, dif. præced.
- r Testatur Boccacc. de Societ. n. 191. & refert Spad. conf. 248. n. 7. lib. 2.
- s Sub tit. de cambiis, dif. 28. & sub tit. de usur. dif. 17. & 18.

FARFEN. PRÆDII PRO MARCHIONE COSMO PASQUALI CUM NARDUCIIS.

Casus decisus per Rotam pro Pasquali.

An didicta societatis officii fieri debeat tam officiali, quam fidejussori, vel Recognitori bonæ fidei, stante pacto, quod fiat tam uni, quam alteri, & de ejusdem didictæ reproductione, & adnotatione in margine instrumenti.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Didicta an fieri debeat tam officiali quam recognitori bonæ fidei.
- 3 De iure faciendæ est officiali, nec sufficit fieri debitori, seu recognitori bonæ fidei.
- 4 Quid accedendo pacto ut sint tam uni quam alteri.
- 5 Didicta, tam & quàm, quando dicitur fructus distributive, non autem collectivè.
- 6 De reproductione didictæ intra terminum 15. dierum.
- 7 De ejusdem didictæ adnotatione in margine instrumenti.

D I S C. XIII.

37 O Brenta per Pasqualem contra Narducios immisione ad prædium pro credito ex causa societatis officii in vim sententiæ Rotalis, prævia dec. 30. Maji 1664. coram Albergato cum subsequente executione, cum succumbentes commissa causa coram Priolo prætenderent quod dicta immisio ob nullitatem & injustitiam argue spoliativa, subscripto dubio super mantentione, atque ad istius effectum assumpta etiam in spectione boni juris de mandato Rotæ juxta frequentem stylum sub diebus 23. Junii 1670. & 27. Junii 1672. ad favorem Pasqualis prodierunt resolutiones, neque scio quod causa aliam habuerit progressum.

In huiusmodi autem disputationibus duo fuerunt puncti; Unus nempe anterioritatis inter creditum actoris, & illud de quo Rei & possessores excipiebant; Et alter super non existentia crediti actoris ex eo quod societas periculo contracta erat, non obstante didicta ob triplicem defectum; Primo, nempe quod facta esset solum officiali, non autem debitori qui recognoverant bonam fidem, stante pacto quod fieri posset tam uni, quam alteri; Secundo, quod non fuisset reproduca in actis infra terminum quindecim dierum, ut distincta in Reformatione Pauli V. Et tertio, quod non esset adnotata in margine instrumenti, ut in eadem reformatione disponitur.

De primo puncto anterioritatis agitur, dif. 33. de credito edito de tempore quo prima decisio coram Priolo prodierat; Quatenus verò pertinet ad illum lucrum Societatis officii injusta erat oppositio quod utriusque ad formam pacti didicta facta non esset, quoniam cum Societas substantiatur inter creditorem, & officialem tantum, hinc de iure officiali illius didicta intimari debet, adeò non sufficit illam intimari fidejussori, vel recognitori bonæ fidei, quamvis inspecta veritate de facto fidejussor, vel recognitor sit principalis debitor & contrahens, officialis autem interventus videatur esse cõemonialis & pro quadam formalitate ut pluries in præcedentibus insinuat, quoniam ita suadet natura contractus ac subiecta materia, & per consequens ita factum erat id quod de iure fieri debet.

Non negabantur hæc per Scribentes in contrarium, attempta dispositione juris, quatenus in contrarium non utgeret pactum, secus autem isto accedente quod juris dispositionem cessare facit; Verum in hoc etiam cum sensu veri-

tatis replicabam, quod falsaria erat in applicatione, quoniam pactum adjectum erat in gratiam creditoris, ut in eius electione positum esset facere didictam tam uni, quam alteri, & sic dictiones tam & quam stant dicuntur distributive, non autem collectivè, vel cumulativè ut per Zacch. de Societ. n. 209. & seq. & advertitur etiam per Duard. de Societ. lib. 3. c. 4. q. 2. n. 11. quæ in secunda decisio allegatur, idcirco inducta ad favorem, retorqueri non debent in odium, nil enim interest debitoris, an didicta fiat etiam officiali, ac propterea quando ipse vult ejus indemnitati consulere, ut certificetur de didicta faciendâ per creditorem & non subiaceat negligentia officialis, qui utpote nullum habens interesse, negligere solet, tunc adicitur pactum quod fiat sibi præcisè, non autem isto modo tam uni quam alteri, cum ista species pacti adjecta potius dicatur, ut præmissum est, in gratiam creditoris, ut non teneatur inquirere ubi nam fidejussor, vel recognitor bonæ fidei motetur ad effectum illum citandi præsertim ubi agitur de contractibus qui sunt per negotiatores existentes in Urbe cum districtualibus, aliique exteris juxta illam praxim, quæ in aliquibus magnis Civitatibus & præsertim in Neapolitana ob eandem rationem habetur frequens quod debitor, vel alter contrahens eligat domicilium in domo, vel in Curia notarii ubi sufficere illum citare, cum similibus.

38 Quo verò ad alterum defectum reproductionis in prima disputatione, cum reproduca facta esset una die post lapsum terminum dierum quindecim, magna fuit altercatio pro consueto Nostrorum judicio stylo, an dies termini computaretur in termino, sed in altera disputatione applexum fuit alterum melius motivum quod Ego etiam in prima disputatione deducebam juxta stylum imemorandis principaliter in spiritu potius quam in litera legis & attendendo finem, vel effectum ob quem illa prodit, ut scilicet ita occurratur fraudibus, post reproductionem, per quam illa effecta est communis, adeò non fit in libito ejus qui illam fecit, illa uti, & non uti juxta futuram contingentiam, atque ut vulgo dicitur stare à cavallo al fesso cum claudicatione, juxta ea, quæ à simili in hoc proposito didicta habentur, dif. 20. de locat. & cond. & alibi, idcirco cum post reproductionem, creditor supervixerit, non solum per quindecim dies, sed etiam per duos circiter annos, ita dicebam cessare omnem questionem in radice.

39 Quo verò ad tertium defectum adnotationis in margine instrumenti, ultra motivum facti in decisionibus considerata, quod non decebat de negativa, solida erat altera responsio, quod in hac parte reformatio non continet decretum irritans, & non annullat actum, sed solum id injungit notario, cui non bene in hac parte adimpletum fuit officium superest punitio, non tamen exinde resultat præjudicium Partis, ad instar eorum quæ habentur dif. 26. de judic. ut negligentia Notarii in non reduciendo in protocollam instrumentum, ut tenetur, five non custodiendo maricem, non præjudicat Partibus, ac etiam sub tit. de matrimonio, ut istius validitati non præjudicat negligentia parochi in non adnotando in libro cum similibus.

ROMANA SOCIETATIS OFFICII

PRO DONATO CONTUCCIO

C U M N.

Casus disputatus in Tribunali A. C.

40 An & quando mutatio periculi vitæ attendatur, ac impediatur lucrum, & quamvis prioris personæ sequatur infra terminum quindecim dierum.

S U M M A R I U M.

- 1 Facti series.
- 2 Reformatio Pauli V. super necessaria superviventia 15. dierum post mutationem periculi vitæ expenditur, & quando procedat.
- 3 Fraus cessare dicitur ubi mutatio facta sit in ipso debitore sciente, & patiente, & n. 5.
- 4 De casu quo mutatio periculi facta sit ubi prima persona esset moribunda.
- 5 De eodem, de quo supra, n. 5.
- 6 Lucrum ex defectu implementi quando impediatur.

7 Co.

7 Societates officii contrahi solent ab imprudentissimis & suffocatis viris.

D I S C. XIV.

Pendente iudicio, in quo Marinus pulsabat debitorem ad renovandum fidei iustorem iuxta eius obligationem, cum idem passus esset quoddam accidens apoplepticum, sive agnovisset eius timorem, curavit, remittendo debitori dictum onus, ut societas renovaretur in mutatione personarum, sub cuius vite periculo in posterum curere deberet, in persona scilicet Donati eius germani fratris; Quare sequuta eius morte intra terminum quindecim dierum, orta est questio, An praedicta mutatione periculi vite non obstante, factus esset locus lucro, Interducaque causa in Tribunali A. C. ac praesupposita reformatione Pauli V. pluries enunciata, super necessaria supervivencia intra quindecim dies post talem mutationem ad occurrendum fraudibus tanquam per speciem reformationis officiorum sub vii. de regal. disc. 6. & alibi, punctus erat an vereretur in causa, de quo reformatio loquitur, necne, arque licet mihi scribenti pro creditore, reflectendo ad veritatem, vim faceret contra eum ad favorem debitoris, quodam non scripta equitas ex rationibus, & ponderationibus, de quibus supra, disc. 1. & in aliis; At tamen de fructu iure dicebam, quod revera non eramus in casu legis, quae loquitur de mutatione periculi vite, si non remaneret primo contractu, cuius substantia in reliquis innovata non esset, solaque innovatio esset circa istud accidens ob affectum fraudem, quae sequi solet ad fraudandum lucrum exactione, cui innixa est dicta regula de infirmis resignantibus, sed non erat iste casus, quoniam ob non praesentem, & renovatum fidei iustorem societas tunc habenda veniret pro resoluta, sive esset in tali statu, quod debitor non potuisset, facere lucrum etiam in ista innovatione; mors sequuta esset, sed ex integro nova contracta esset societas cum diversa persona, cum diversis pactis, illo praesertim remissionis praeterea obligationis renovandi fidei iustorem; hinc dicebam quod clarum esset non versari in casu reformationis, ne dum ob omnimodam innovationem, cui reformatio innixa est, fraudandi scilicet lucrum, quod aliis absque mutatione personarum sequi debuisset, Tum etiam quia si ad hanc innovationem devenit non esset, adhuc ei non fuisset locus.

Præterea consi- lerabam quod verè, & propriè reformatio percutit casum, in quo ista mutatio in vim facultatis attributa creditori, fiat per istum inficio debitore, qualis non

erat casus, dum debitor rectè sciens statum Marini creditoris, istoque praesente ad hunc actum devenerat; Ac propterea cessat pariter ratio, cui dicta reformatio innixa est, ne debitor ita supplantatus remaneat, dum ita scienti, & volenti nulla fieri dicitur iniuria, ipseque elegit hanc secundam personam, cuius mors prius contingere poterat, iuxta illam contingentiam, quae frequenter consideratur in materia translationis pensionis.

Et quamvis in contrarium magnum fieret fundamentum in dec. 192. par. 2. diversè. nihilominus advertebam non facere ad rem, quoniam ibi agitur de novatione facta de tempore, quo ille sub cuius vite periculum curtebat, iam exhalabat animam, atque de facto eadem die obiit, debitor igitur huiusmodi status; Ideoque intare advertebam ea, quae habentur supra, disc. 1. Quinimò eadem decisio retorqueri videretur, arque huic parti austeretur, quoniam in §. finali respondendo ad decisiones emanatas in contrarium, quae habentur apud Boccac. de Societ. n. 182. & 199. & decis. 63. post Zach. evitantur ex dicto facto, decisio vero in Romana Societatis 6. Junii 1639. coram Pirovano cum qua procedit add. ad dec. 542. nu. 79. & segg. par. 4. recent. tom. 3. principaliter firmat non lucrum ob non implementum, iuxta ea, quae habentur supra, disc. 2. & segg. postmodum verò incidenter agit de hoc puncto, atque principaliter considerat dictam circumstantiam mutationis factae, inficio, & absente debitore, praesupponendo potius contrarium, quando ipso sciente & praesente concorditer actus sequutus esset; Ideoque de fructu iure pro non lucro contra debitorem respondendum videbatur.

In contrarium tamen nimium urgere videbatur illa non scripta equitas, ob quam, ut advertebatur supra, disc. 2. & segg. damnatur ille legalis rigor, ob quem ex causa non implementi denegatur lucrum, quod scilicet iste sit nutritivus fraudis accipiendi fructus in adeo exorbitanti summa duodecim pro centenario sine illo periculo, quod unice istum contractum salvat, accedente consideratione imprudentiae, & suffocationis debitoris, quoniam ut advertebatur supra in add. ad disc. 1. cum segg. attempto praesenti statu, huiusmodi contractus fieri non solet nisi per imprudentissimos nimiumque suffocatos viros, qui ne urgentur ad restitutionem debiti, omnes contractus creditorii placitos libenter offerunt, & faciunt, ideoque cum tunc de facto urgeretur ad renovationem, siquidem ignotum esset dictum accidens passum à Marino, verisimiliter non cogitavit ad casum, atque ut se liberaret à molestis actum fecit potius coactum ex illa coactione, quam lex praesumit, iuxta deducta apud Bich. dec. 74. & disc. 12. de Usur. & alibi pluries sub eod. tit. & sub altero de camb.

Localis, Romaneque curiae singularis est ista Societatis species, quae super vacabilibus officiis personalem industriam, ac administrationem annexam habentibus, ut praesertim Curatorum, ac Notariorum officia sunt, iniri ex quadam antiqua consuetudine solet.

Duplicem autem iste contractus habet speciem, quarum una directa, & vera; Altera verò indirecta, & obliqua est, aliquam habens fictionem, quae Moralibus praesertim, non modicam dubietatem, vel suspensionem infert.

Directa etenim & vera ea est, quae iuxta huius contractus originem, inter illum sequatur, qui ad officii administrationem ac exercitium, aptitudinem, ac opportunam habeat industriam, idoneitatem verò non habeat, ad illius adsequutionem, pro qua alter pecuniam suppetat, iuxta illam genericeam à iure probatam societatem, in qua pecuniam, vel merces unum, industriam verò alter apponat, cum coequali commodi, & incommodi proportionata participatione.

Atque hinc erronea, vel ambigua dignoscitur dubitandi ratio, illi praesupposito annexa, quod usurarium murum sub vite periculo contractus iste importet; Essentiale siquidem pro huiusmodi lucrorum officii participatione, vel fructuum cursu, periculum vite officialis reputatur, quod datæ pecuniae, vel soluti pretii amissionem producit, id autem ex societatis natura provenit, non autem ut murum sit, quodque sola peculiaris ratio accessione causet.

Quia verò super officii emolumentorum, seu lucrorum in certa quantitate, quae singularis animis ob veniat, lites, & conventiones inter socios cadere solebant, dum ille, qui pecuniam suppetat, fraudibus & occultationibus socii officialis est administatoris de facili subiacet, easque nimium difficile est convincere. Hinc antiquus inolevit usus, in cambiorum, aliarumque negotiationum societate, à iure quoque probatus, iamque verisimiliter per incertam quoque alicuius speciem lucrorum taxam faciendi inter socios, quorum uterque coequali lucro, ac damni spem, ac timorem habeat, ut in usurarium sede advertebatur; Ideoque antiquiorum temporum ita exigente conditione, illam genericam ac uniformem consuetudinem statuitur taxam, quam excedere non liceat, minuire autem prohibetur non sit, quam leges civiles illis tradiderunt usus, quae centesima dicuntur, ad rationem scilicet duodecim pro centenario & anno.

Continuata verò huius taxae permissio, pro nostrorum temporum qualitate, in eadem usuraria sede, iudiciorum usurarium occasione, insinuata, aliquam redolet improbabilitatem, ideoque moderato ex probatorum sensu desideranda venit, cum lucrorum, ac emolumentorum proportione habita, nunc iusta videatur ac inverisimilis illa taxa, quae antiquiori tempore iusta & verisimilis erat.

Obliqua verò, sive indirecta ea est huius societatis species, quae super iam quaesito officio, per ipsum officialem, qui pro aliis usus pecunia indigeat, cum ejus datore contrahatur; Magis verò obliqua, vel ficta ea est, quae inter merè privatos fiat, Officialis persona simulata, vel accommodata, quia nempe, inter pecuniam datorem, & receptorem conclusa conventionem, contractus fiat quidem cum Officiali, super ejus officio directæ societatis adiunxit, ille verò, qui revera pecuniam accipit, vel accepturus est, cum officiali, se debendi correa constituit, atque veritatem recognoscendo, eundem indemnem relevare promittit, tali promissione, seu recognitione datori pecuniam innotescente, ut propterea huic adversus officialem, nulla suppetat actio, ideoque contractum cum ipso officiali substantiatio, commodum, & incommodum, alterius sit, qui pecuniam accipit, vel dat respicitive.

Cum itaque officium, vacationis periculo obnoxium, huius contractus dicatur subiectum, atque super ejus emolumentis ista negotiationis societas fiat, hinc iudicium, ac receptum est, ut pecunia quae super isto directo, vel obliquo detur contractu, ipsius officii pretium, seu valorem non excedat, illius capacitatis ad instar, quae in fundo censu desideratur.

Praxi autem praebente, ut super eodem officio, atque cum eadem, ita simulata, vel demonstrata, officialis persona, quam plures, in magnis, longèque excedentibus summis, inter privatos ineanit societates, hinc validitatis manat questio, quae ab eadem distinctione decisionem recipit, in censuum sede, super fundi capacitate tributa, an scilicet creditor, seu pecuniae datori, jam contractæ societates, quae officium absorbeant, innotescant, ut tunc contractus invalidus sit; Iusta verò accedente ignorantia, subfineatur, pro damnorum & interese saltim productione, eodem modo quo in censibus habetur.

Eadem autem ratio, ut contractus necessarium subiectum officium sit, operatur, ut si Officialis adhuc vivens per resignationem talis esse definat, societas quoque cesset; Ex ista differentia inter cessationem per mortem naturalem, ac alteram per resignationem, aliamve fictam, vel civilis mortis speciem, ut ubi per mortem vacatio sequatur ac propterea in isto pretio officii devolutio ad concedendum fiat, pecuniae datori illam amittat, eamque receptor lucratur, sive à restitutionis onere liberationem asequatur; Huiusque lucris spes, vel possibilitas excessivorum fructuum onus compensat; Ubi verò per resignationem, vel alias, officialis esse definat, idem, vel bonae fidei recognitor, qui verè debitor est, acceptæ pecuniae restitutionem premitur, fructuum, seu lucrorum ex resoluta societate impedito cursu, aliorum inter usurarium continuationem in casu culpofa cessationis consuetudine permittente.

Non omnis tamen mortis species hunc operatur effectum, sed ea tantum, quae à Deo, vel à natura naturaliter inferatur, ex eadem consuetudine & conventionis formula, ut fraudibus & malitiis occurratur, violentia, vel accidentalibus mortis, pluribus exceptis casibus, super quibus variis procedunt quaestiones, certam non de facili recipientem regulam, vel decisionem, cum à conventionis legibus, vel ab eadem usu recepta interpretatione pro singularium casuum qualitate illa pendeat; Praesertim verò ea est curiosa quaestio, quam speciem illa mors habeat, quae per manus ministri iustitiae ob crimina inferatur.

Huic autem fortis lucro non esse locum, Juristarum parum rationabilis superstitio statuit, illius debitoris favore, qui aliqua non adimpleverit promissa, ea ex iuris regula, ut lucrum, vel commodum ex non impleto contractu reportandum non sit; Ideoque creditorum malitia, ut ingenium fructum exigendo, periculum amissionis fortis eviteatur, eam ad inveniit captiosam cautelam obligandi debitores ad fidei iustitiam cautiones, intra certum tempus praestandas, aliavè adimplenda, quae, ut plurimum perdit, vel imprudentes, aut suffocati homines qui pecunias sub isto contractu accipiunt, negligere solent, creditores autem non sollicitant, sed potius hanc affectant, ac desiderant negligentiam, ipsoque debitores, sub urbanitate, ac benevolentia pallio, obdormitate curant, ut ita periculi casu contingente, illius damnum non sentiant.

Scuduit quandoque Rota (à legalibus tamen superstitiosis non recedendo) huic occurrere fraudi, declarando, ut periculi casu, in primo semestri contingente, sive in eopto quo fructus, etiam in parte quamvis modica, soliti sunt, non implementum, ut potè pro eo tempore implicite remissum, oblatè non debeat; Alia neglecta captiosa cautela per creditores adhiberi solita, percipiendi fructus, cum praeservativis clausulis promissi non implementi.

Parum verò proficua huius mali medicina est, cum eadem lupina, seu vulpina calliditas, sub charitatis, vel benevolentiae ovina pelle, negligentia in fructuum exactione ac debitoris sollicitatione affectet, ut non nisi jam decessit semestris exigantur, illud verò in quo periculi casus contingere valeat, integrum semper conservetur.

Sanctius itaque censendum est, ut negotia, non à verborum formalitate, sed à legis spiritu, vel ratione regulando, huiusmodi omnino exulatis cautelis, ac iuris superstitiosius subtilitatibus, illi, qui pecunias sub hoc contractu credere volunt, naturali veritate solam arbitra, indefinitè periculo subiacere debeant, usque quo expressè societas dissoluta non sit.

Ex generica item societatis natura, seu regula, ista quoque, primo semestri excepto, sive altero, pro quo fructus recepti sunt, quamvis in parte, ad contrahentium librum dissolvi, seu dissidi valeat; Quia verò ita quoque multas eadem creditorum calliditas fraudes committendo, ut periculum damnum evitaretur, huiusmodi dissidia fieri quidem, sed occultè retineri solebant; Hinc per Pontificias leges, super Tribunalium reformatione editas, aliqua sunt adhibita remedia, ut huiusmodi dissidia legitime sequatur in adis reproducti, atque in eundem societatum instrumentorum margine adnotati debeant, cum quindecim dierum consummatione termino, tanquam per speciem regulæ Cancellariae de infirmis resignantibus, ut si eo termino durante, casus contingat, periculum creditor non effugiat; Exdemque provisiones datae sunt in casu mutationis periculi vite de una persona in alteram, quae cum huiusmodi contractuum formulis creditorum facere licet; Ad instar etenim eorum quae in vacabilium officiorum, seu locorum montium emptione quae xis docet, non semper sub ipsius creditoris vite periculo habu-

S U M M A
S I V E
C O M P E N D I U M

Eorum, quae in foro magis practicabilia continentur in hoc Lib. V. Parte IV. de Societate Officii.

S U M M A R I U M.

- 1 De contractu peculiari Curiae Romanae.
- 2 De duplici eius specie.
- 3 Qualis sit societas propria & directa.
- 4 Quid propriè contineat iste contractus, & de ratione dubitandi de illo.
- 5 De conventionem, & taxa fructuum, eorumque desiderata moderatione.
- 6 De societate obliqua, seu magis ficta.
- 7 Societates non possunt excedere valorem officii, & quid ubi excedant.
- 8 Resolvitur societas si officium cesset in eo officiali, & de

- differentia ubi per mortem, vel alium casum, ut primo casu creditor amittat sortem.
- 9 De interesse post dissolutionem, vel cessatam societatem.
- 10 Qua species mortis excepta sint.
- 11 De impedimento lucri ob non praesentem cautionem, vel ob aliud non implementum, & de materia.
- 12 De materia dissidia.
- 13 De mutatione periculi vite.
- 14 An fructus possit converteri in novam societatem.
- 15 Fruitus exacti post dissolutionem Societatem sunt usurarii.
- 16 De aliis ad materiam remissionis.
- 17 Quod iste contractus in genere sit licitus, & non usurarius.
- 18 De potestate Papae in hac materia.
- 19 In quibus debeat reformari.
- 20 Improbatur iuristarum superstitio.

iusmodi societates contrahi contingit, sed sub tertii, quamvis extranei ac ignari, vitæ periculo, & quandoque ejusdemmet consensu debitoris.

14 Cumque post jam dissolutam societatem, ad suffocati debitoris preces, renovatio sequi soleat, super istius etiam probatione ob eandem rationem occurrendi fraudibus, cum aliquo procedi solet rigore, ut non nisi clara, & expressa, non autem præsumpta, vel adminiculativa admittatur probatio.

15 Hujusmodi autem Societatum fructus an in sortem subalterius societatis contractu converti valeant, ut novos producant fructus, questio est, consuetam habens opinionum scissuram; Negantes etenim de jure prohibitum anatocismum, vel superlatationem adesse credunt; Affirmativa verò de stricto jure probabilior censetur ex eadem in re cambijorum ac censuum sedibus insinuata ratione.

16 Ubi verò post didictam, vel alias ob cessationem subiecti dissolutam, vel cessatam societatem in fructuum exactione continuari contingat, usurarii sunt, ideòque pro usurarum natura in sortem ipso jure imputantur. Sive restituendi sunt tanquam indebiti, illa interesse rata excepta, quam in aliquibus casibus recepta praxis præbet.

Pleraque alia in dies nova contingunt quaestiones, certam proinde, ac genericam compendio adaptabilem, non recipientes regulam, ideòque ad suam sedem, vel ad petros caudiceos, remittenda sunt.

17 Illa demum adhibita conclusione, ut rejectis (quoad ea quæ fori externi sunt) Moralium præsertim dubitationibus, genericè, sive in substantia, illa societatis species, ubi de-

bira habeat requisita, legitima, atque ab usuraria infectione aliena censa sit, ut potè à quampluribus pontificis canonizata legibus, atque in ejusdem Pontificis totiusque Curie conspectu publicè peracta, & practicata. Quamvis etenim Pontificia denegetur potestati, verè usurarium contractum, legitimum reddere, cum illegitimus declaratur à jure Divino, cui Papa non derogat, nec dispensat; Bene tamen ejusdem, juris legitimis interpres est, ideòque contractus naturam ambiguum declarat, ut in usurarum, & cambiorum, ac censuum sedibus pluries advertitur; Moraliùm dubitandi rationibus, super creditorum depravata mente occulta foro interno congruis, cuius Iudex est Deus, qui occulta hominum corda ac mentes videt; De his autem Ecclesia non iudicat.

18 Præmissis tamen species ista contractus reformationibus digna videtur, super fructuum nempe illa proportionata moderazione, quam temporum exigit mutatio, atque super omnimoda illarum reprobatione cautelarum, quæ à casuum periculis, creditores præservent, atque debitoribus fortis lucrum impediunt, legalibus superstitiosis subtilitatibus generaliter, ac indefinite rejectis, solaque, ut docet, naturali attentæ veritate, ut in plerisque aliis fieri debere sanctius esset, cum Jusistarum cabala, ac subtilitates, diversum ab eo, quem lex desideravit, inducendo effectum, doli, ac fraudis, & calumniarum fomentum esse praxis doceat.

a De his omnibus habetur actum supra, disc. 12. ubi istius materia compendiosè ressumitur.

Finis Libri Quinti.

